

کثرت‌گرایی

نگرش اسلامی و چالش‌های غربی

مؤلف: دکتر محمد عماره

ترجمه: عبدالعزیز سلیمی

کثرت گرایي

نگرش اسلامي و چالش‌های غربي

تأليف: محمد عماره

ترجمه: عبدالعزيز سليمي

ناشر: نشر احسان

چاپخانه: مهارت

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قيمت: ۵۰۰۰ تومان

شابك: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۰۹۰-۱

عماره، محمد

Imarah, Muhammad

التعددية: الروية الإسلامية و

التحديات الغربية. فارسي

کثرت گرایي: نگرش اسلامي و

چالش‌های غربي.

مؤلف: محمد عماره؛

ترجمه: عبدالعزيز سليمي.

تهران: نشر احسان، ۱۳۹۴.

۸۲ ص. ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۰۹۰-۱

وضعيت فهرست نویسی: قیفا

موضوع: کثرت گرایي مذهبي -- اسلام

کثرت گرایي مذهبي -- جنبه های

قرآني

شناسه افزودن: سليمي، عبدالعزيز

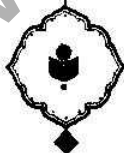
۱۳۳۴. مترجم

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴

BP۲۲۹/ع۸۳/۶۶۰۴۱

رده بندی ديويي: ۲۹۷/۴۸

شماره کتابشناسي ملی: ۳۵۸۸۵۷۹

نشر

تهران: ع انقلاب روسروي دانشگاه تهران
پاساز روزنده شماره ۲۰۶ تلفن ۶۶۹۵۳۴۰۲

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه
۱۱.....	عرضه‌ها و نمونه‌های کثرت‌گرایی
۳۷.....	نگرش تطبیقی
۴۸.....	جنایت غربی‌سازی علیه کثرت‌گرایی
۷۴.....	زندگینامه خودنوشت و کارنامه علمی

مقدمه

«تعدد» و کثرت‌گرایی تنوعی است مبتنی بر «تمایز و ویژگی». و لذا وجود و حتی تصور آن جز در مقابل و مقایسه با «وحدت و مبانی مشترک» ممکن نیست. بدین معنا که نمی‌توان آن را برای گروه‌های پراکنده و از هم گسیخته‌ای که دارای نقاط مشترکی با هم نباشند و یا از هم‌پاشیدگی آن‌چنانی که روابط میان اجزای آن متفی باشد، به کار گرفت.

همچنین نمی‌توان «کثرت‌گرایی» را بر نوعی «یگانگی» که فاقد اجزاء بوده و یا اجزای آن در روند فعلیت یافتن، قهراً ویژگی‌های خود را از دست خواهند داد، اطلاق نمود.

به‌عنوان مثال می‌توان از اعضای خانه در چارچوب نهاد خانواده، مرد و زن در محدوده‌ی نوع بشر، و ملّت‌ها و قبایل گوناگون در چارچوب نژاد انسانی را به عنوان نمونه‌هایی از تنوع مبتنی بر یک عامل گردآورنده نام برد.

درواقع بدون وجود عامل مشترک، نمی‌توان از «تنوع و تمایز» و در نتیجه از تکثر سخن گفت. حال آن‌که عکس این رابطه صحیح است.

تعدد، سطوح مختلفی است که با یک «عامل مشترک و یا رشته‌ی پیوند» که اجزا و واحدهای آن را گرد می‌آورد، مشخص و معلوم می‌شود.

به عنوان مثال در عرصه‌ی جهانی تمدن‌هایی متمایز از هم و ملیت‌هایی مختلف مبتنی بر قوانین، فلسفه‌ها، فرهنگ‌ها و زبان‌های متفاوت وجود دارند اما همگی در عامل انسانیت که عاری از هر نوع امتیاز و اختلاف است، مشترکند.

در هریک از تمدن‌ها نیز مکاتب فکری، فلسفی و جناح‌بندی‌های سیاسی و تشکیلاتی و گاه در پاره از آن تمدن‌ها، قومیت‌ها، زبان‌ها و ایالت‌های متعددی وجود دارند، که هریک از این اجزا در ویژگی‌های متعدد از یکدیگر متمایزند. در عین حال همگی در عامل مشترک تعلق به یک تمدن واحد، یکسانند.

در کثرت‌گرایی نیز هم‌چون دیگر پدیده‌ها و مکاتب فکری، «توازن» و «افراط» و «تفریط» مطرح است و حد متعادل آن، معیار تنظیم رابطه‌ی «تنوع و تعدد» با «رشته‌ی پیوند و عامل مشترک» است. هم‌چنان‌که «پراکندگی» نمایانگر «انقطاع یا همگریزی» و خروج از حوزه‌ی مشترک، و «یکسانی» منافی با تمایز، نمایانگر «اجبار» است که مانع ناهمگونی و رنگارنگی اجزا و گروه‌هاست.

اندیشه‌ی اسلامی با اختصاص کامل «وحدانیت» عاری از ترکیب و تعدّد به «ذات الوهیت» و سلب آن از همه‌ی مخلوقات و پدیده‌های مادی، انسانی، فکری و حیوانی که مشمول تعدّد، تراوج، ترکیب و نیازمندی‌اند، درواقع با یک موضع دینی استوار و حتی بنیادین، تکثر را در همه‌ی مخلوقات به عنوان سنتی از سنت‌های الهی و آیه و نشانه‌ای از آیات تغییرناپذیر خداوند قرار داده است.

«تعدّد و تکثر» قانون و سنت ازلّی و ابدی خداوند در همه‌ی میادین طبیعت، جامعه‌ی انسانی، شوون آبادانی و سازندگی است، و به وسیله‌ی این تعدّد است که «وحدانیت» در ذات حضرت «آفریدگار» و «تنوّع» در تمامی مظاهر «آفرینش» جلوه‌گر می‌شود.

می‌دانیم که عامل گردآورنده‌ی اعتدال در نگرش اسلامی یکی از ویژگی‌های امت و امتیازات راهکار اسلامی است که قرآن ضمن تأکید آن بیان می‌دارد که خداوند متعال این امت را امتی میانه‌رو قرار داده است:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ (بقره، ۱۴۳)

«و بدین ترتیب شما را ملت معتدل و میانه‌روی قرار دادیم، تا برای مردم الگوهایی بشوید و پیغمبر نیز برای شما اسوه و الگو گردد.»

این وسطیت به معنای توازن است که صرفاً با ترکیب عناصر صحیح دو رویکرد افراطی و تفریطی و تبدیل آنها به یک موضع سوم میانه‌رو و مستقل معنا می‌یابد؛ یعنی به همان صورتی که

پیامبر ﷺ در این حدیث تبیین فرموده‌اند: «واژه‌ی وسط در آیه‌ی ﴿جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ به معنای متعادل و میانه‌رو است»^۱.

با قبول این تفسیر از تعادل اسلامی می‌توان کثرت‌گرایی مشروط به حفظ این تعادل را، تنوع نحله‌ها در چارچوب اسلام، تفاوت مذاهب و جریان‌ها در دایره‌ی مرجعیت تفکر اسلامی و قبول ناهمگونی‌ها در محدوده‌ی ثوابت مشترک دینی تعریف کرد؛ امری که در عین قبول نحله‌ها و گروه‌ها، از این تنوع عاملی برای رشد ناهمگونی‌ها می‌سازد و پیوند شاخه‌ها را با ریشه‌ی درخت پاک اسلام که پیام آن را که پیام خداوند به پیامبر و بیان این پیامبر خطاب به جهانیان است، حفظ می‌کند. نگاه اسلام به قضیه‌ی «تعدد و تکثر» بدین صورت است و آن را قانون تنوع اسلام در چارچوب وحدت اسلامی می‌داند.